

Procesnoprávne aspekty zodpovednosti za jadrovú škodu¹

Procedural Aspects of Liability for Nuclear Damage

Marianna Novotná
Martina Uhliarová

Abstract: *The aim of this study is to point out the mutual interaction of procedural rules for determining jurisdiction of courts, to point out the effects of mutual confrontation of these rules as well as to point out other procedural questions closely related to the specifics of nuclear legislation (e.g. standing of subjects) from the perspective of the Slovak court as a court entitled to act. Taking into account particularly the national procedural connotation of the nuclear liability issue, and regarding to the considerable complexity of international rules for determining jurisdiction of courts whose solution goes beyond the scope of this paper, the procedural rules of the international nuclear conventions will be analyzed only to the extent which is necessary for the purpose of determining the jurisdiction of the Slovak courts. For similar reasons, only marginal attention will be given to the Brussels I Regulation as the relationship of the rules contained in the regulation to the nuclear legislation of contracting and non-contracting states of nuclear liability regimes requires a separate analysis.*

Key Words: *Liability for Nuclear Damage; Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage; Protocol to Amend the 1963 Vienna Convention; Authorizing Decision; Brussels I Regulation; Jurisdiction of Courts; Causal Material Jurisdiction.*

Abstrakt: *Cieľom štúdie je poukázať na vzájomnú interakciu procesnoprávných pravidiel určovania súdnej právomoci, na dopady vzájomného stretu týchto pravidiel, ako aj na iné otázky procesnoprávneho charakteru úzko súvisiace so špecifikami jadrovej legislatívy (napr. procesná legitimitácia subjektov), a to z pohľadu slovenského súdu ako súdu oprávneného konať. Vzhľadom na zameranie predloženej štúdie na primárne národné pro-*

¹ Štúdia je výsledkom riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0256/12 „Občianskoprávny režim zodpovednosti za jadrové škody – perspektívy a možnosti jeho ďalšieho vývoja na úrovni slovenského, medzinárodného a európskeho práva“.

cesnoprávne konotácie témy jadrovej zodpovednosti a vzhľadom na značnú komplikovanosť medzinárodných pravidiel určovania právomoci súdov, riešenie ktorej presahuje zameranie tejto štúdie, budú procesnoprávne pravidlá medzinárodných jadrových dohôdov analýzované iba do tej miery, v ktorej je nevyhnutné ich objasnenie na účely určovania príslušnosti slovenských súdov. Z obdobných dôvodov bude venovaná iba okrajová pozornosť nariadeniu Brusel I, vzťah pravidiel ktorého k pravidlám jadrovej legislatívy zmluvných i nezmluvných štátov jadrových zodpovednostných režimov si vyžaduje samostatnú analýzu.²

Kľúčové slová: *Zodpovednosť za jadrovú škodu; Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za jadrové škody; Protokol, ktorým bol revizovaný Viedenský dohovor; autorizačné rozhodnutie; nariadenie Brusel I; súdna právomoc; kauzálna vecná príslušnosť.*

Úvod

Procesnoprávne vzťahy vyskytujúce sa v rámci právneho režimu zodpovednosti za jadrovú škodu možno z hľadiska prameňov práva, ktorými sú regulované (s prihliadnutím k teritoriálnej pôsobnosti daných prameňov práva), klasifikovať v rámci troch kategórií, ktoré zároveň tvoria tri (v závislosti od postavenia subjektov ako adresátov jednotlivých prameňov práva reprezentujúcich uvedené kategórie) viac či menej sa prelínajúce roviny aplikovateľných právnych noriem.

Prvá kategória právnych vzťahov je regulovaná medzinárodnými dohovormi zodpovednostnej jadrovej legislatívy prvej a druhej generácie.

Prvá generácia medzinárodných dohôdov vznikla v 60-tych rokoch minulého storočia a reprezentovaná je Viedenským dohovorom o občianskoprávnej zodpovednosti za jadrovú škodu,³ ktorý vytvoril tzv. vieden-

² Bližšie pozri HANDRLICA, J. The Brussels I Regulation and Liability for Nuclear Damage. *Nuclear Law Bulletin: No. 86* [online]. 2010, no. 2, s. 29-47 [cit. 2014-02-17]. ISSN 0304-341X. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/nlb/NLB-86-E.pdf>; tiež HANDRLICA, J. The Brussels Regulation Tames the Vienna Convention on Nuclear Liability. In: *Perspectives of a Civil Nuclear Liability Framework in the European Union* [online]. 1st ed. Brussels: Bruylant, 2010 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1639878.

³ Oznámenie MZV SR uverejnené pod č. 70/1996 Z.z. o pristúpení SR k Viedenskému dohovoru o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou.

ský režim zodpovednosti,⁴ a Parížskym dohovorom o zodpovednosti za jadrové škody,⁵ kreujúcim tzv. parížsky režim zodpovednosti,⁶ a Spoločným protokolom k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru,⁷ ktorý tieto dva nezávisle na sebe vzniknuté a paralelne fungujúce režimy prepája, a to aj z hľadiska procesnoprávných následkov vzniku jadrovej škody. Oba základné dohovory medzinárodnej jadrovej legislatívy zakotvujú popri hmotnoprávných pravidlách, ktoré tvoria gro ich úpravy, i procesnoprávne pravidlá, ktoré riešia otázku vymedzenia právomoci súdu oprávneného rozhodovať vo veci náhrady jadrovej škody, pričom vzhľadom na charakter tohto prameňa práva ide o vymedzenie medzinárodnej právomoci súdu.

Druhá generácia dohovorov, revidujúca pôvodné režimy Viedenského dohovoru – Protokol z r. 1997⁸ a Parížskeho dohovoru – Protokol z r. 2004,⁹ sa okrem revízie hmotnoprávných ustanovení (najvýznamnejšou zmenou bolo zvýšenie limitov zodpovednosti) dotkla aj niektorých procesnoprávných aspektov, či už priamo – ustanoveniami o určovaní právomoci súdov, zakotvením povinnosti vymedzenia jedného súdu v rámci vnútroštátnej súdnej sústavy oprávneného konať vo veciach jadrovej zodpovednosti, alebo nepriamo – rozšírením geografickej pôsobnosti.

⁴ Zmluvnými štátmi Viedenského dohovoru a zároveň súčasťou „viedenského režimu zodpovednosti“ sú Argentína, Arménsko, Bielorusko, Bolívia, Bosna a Hercegovina, Brazília, Bulharsko, Kamerun, Chile, Chorvátsko, Kuba, Česká republika, Egypt, Estónsko, Maďarsko, Jordánsko, Kazachstan, Lotyšsko, Libanon, Litva, Maurícius, Mexiko, Čierna hora, Niger, Nigéria, Peru, Filipíny, Poľsko, Moldavsko, Rumunsko, Ruská federácia, Sv. Vincent a Grenadíny, Saudská Arábia, Senegal, Srbsko, Slovensko, Macedónsko, Trinidad a Tobago, Ukrajina, Uruguaj.

⁵ *Paris Convention on Nuclear Third Party Liability* [online]. 2011 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <http://www.oecd-nea.org/law/paris-convention.html>.

⁶ Zmluvnými štátmi Parížskeho dohovoru a zároveň súčasťou „parížskeho režimu zodpovednosti“ sú Belgicko, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Grécko, Taliansko, Holandsko, Nórsko, Portugalsko, Slovinsko, Španielsko, Švédsko, Turecko, Veľká Británia. (Švajčiarsko ratifikovalo Parížsky dohovor v r. 2009, avšak v znení Protokolu z r. 2004, v dôsledku čoho nadobudne Parížsky dohovor platnosť vo Švajčiarsku až spoločne s platnosťou Protokolu z r. 2004.)

⁷ *Oznamenie MVZ SR uverejnené pod č. 71/1996 Z.z. o pristúpení SR k Spoločnému protokolu k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru.*

⁸ *Protocol to Amend the Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage* [1997-09-12] [online]. IAEA INFCIRC/566 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/1998/infcirc566.pdf>.

⁹ *2004 Protocol to Amend the Paris Convention* [online]. 2014 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <http://www.oecd-nea.org/law/paris-convention-protocol.html>.

Druhá kategória právnych vzťahov procesnoprávneho charakteru, dotýkajúca sa problematiky jadrovej zodpovednosti, je kreovaná európskou legislatívou, predovšetkým prostredníctvom Nariadenia Rady č. 44/2001 o súdnej právomoci, uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel I)¹⁰ (ďalej len ako „nariadenie Brusel I“).

Tretiu kategóriu reprezentujú vnútroštátne procesnoprávne pravidlá, ktorými sa prípadné súdne spory o náhradu jadrovej škody budú spravovať po tom, čo dôjde k určeniu právomoci súdu konkrétneho štátu. V našich podmienkach to bude zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov. Zákon č. 541/2004 Z.z. o mierovom využívaní jadrovej energie v platnom znení (ďalej len „atómový zákon“) ako základná vnútroštátna norma upravujúca otázky jadrovej zodpovednosti sa v procesnoprávných otázkach uplatňovania náhrady jadrovej škody (vzhľadom na výlučne hmotnoprávny charakter úpravy v tejto oblasti) neuplatňuje.

Procesnoprávne aspekty jadrovej zodpovednosti je v zmysle vyššie uvedeného potrebné vnímať v súvislosti s celým radom medzinárodných, európskych a národných prameňov, pričom táto legislatívna spleť právnych noriem medzinárodnej, európskej a národnej proveniencie je komplikovaná statusom dotknutých krajín, z ktorých niektoré sú účastníkmi videnského alebo parížskeho režimu, niektoré dokonca stoja úplne mimo tohto medzinárodného režimu zodpovednosti (napr. Rakúsko), na niektoré zo štátov sa nevzťahuje európska nadnárodná legislatíva, čo vedie ku komplikovanému uplatňovaniu týchto pravidiel, príp. môže viesť k tzv. *forum shopping*.

Najvýraznejšie sa limity stretu a prelínania sa právnych noriem prejavujú v oblasti procesnoprávneho uplatnenia nárokov na náhradu jadrovej škody v prípadoch jadrovej škody presahujúcej hranice štátov (tzv. *transboundary nuclear damage*).

V prípade takýchto jadrových havárií, ktoré majú spravidla široký plošný rozsah, t.j. zasahujú územie aj niekoľkých štátov, je pre účely domáhania sa náhrady škody spôsobenej jadrovou udalosťou poškodeným nevyhnutné vyriešiť primárne otázku právomoci súdov (t.j. súd(y) ktorého štátu má (majú) právomoc konať v danej veci) a následne v rámci

¹⁰ Nariadenie Brusel I bude od 10. 01. 2015 nahradené nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. 12. 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.

vnútroštátnej súdnej sústavy určenia príslušnosti konkrétneho súdu (súdov) na konanie o náhrade jadrovej škody.

Kritériá určovania právomoci a príslušnosti súdov primárne vyplývajú z prameňov úniijného a medzinárodného práva, sekundárne z prameňov práva vnútroštátneho.

Vzhľadom na orientáciu predkladanej štúdie na vymedzenie procesnoprávných pravidiel náhrady jadrovej škody pre slovenské právne prostredie sa autorky nebudú bližšie venovať ich určovaniu pre rôzne kombinácie štátov, ktoré sú súčasťou viedenského alebo parížskeho dohovoru, štátov, ktoré nie sú súčasťou žiadneho z medzinárodných režimov zodpovednosti za jadrové škody a štátov, ktoré spadajú pod jurisdikciu EÚ, a tých, na ktoré sa nariadenie Brusel I nevzťahuje.

Procesnoprávne pravidlá upravené Viedenským dohovorom o zodpovednosti za jadrové škody

Primárne sa určenie súdu oprávneného vo veci konať a rozhodovať orientuje na identifikáciu medzinárodnej právomoci súdu¹¹ založenej „jurisdikčnými pravidlami medzinárodných dohovorov zodpovednostnej jadrovej legislatívy.“¹²

Pre určenie právomoci súdov je teda rozhodujúce, ktorým medzinárodným dohovorom je štát v oblasti zodpovednosti za jadrové škody viazaný. Nakoľko je Slovenská republika zmluvnou stranou Viedenského dohovoru, je viazaná v otázkach určenia právomoci článkom XI Viedenského dohovoru.

Podľa čl. XI ods. 1 Viedenského dohovoru: „*Ak nie je v tomto článku ustanovené inak, vo veci žaloby podľa článku II¹³ majú právomoc iba sudy tej zmluvnej strany, na ktorej území jadrová udalosť nastala.*“ Z uvedeného ustanovenia vyplýva základné kritérium určovania právomoci súdov v prípade vzniku jadrovej škody v dôsledku jadrovej udalosti, a to krité-

¹¹ Poznámka: Slovenský preklad Viedenského dohovoru používa vo vzťahu k vymedzeniu súdu oprávneného konať a rozhodovať vo veci náhrady jadrovej škody nesprávny výraz „príslušnosť“, „je príslušný“ (porovnaj slovenský preklad čl. I ods. 1 písm. e) Viedenského dohovoru).

¹² NOVOTNÁ, M. a J. HANDRLICA. *Zodpovednosť za jadrové škody: Výzvy pre medzinárodnú a národnú zodpovednostnú legislatívu v post-fukushimskom období*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011, s. 287. ISBN 978-80-224-1218-6.

¹³ Čl. II Viedenského dohovoru stanovuje podmienky zodpovednosti prevádzkovateľa jadrového zariadenia za jadrovú škodu spôsobenú jadrovou udalosťou.

rium územia štátu, kde nastala jadrová udalosť, pričom toto jurisdikčné pravidlo platí v prípadoch, ak k jadrovej udalosti dôjde na území zmluvného štátu Viedenského dohovoru.

V prípade, ak by za uvedených podmienok bola žaloba podaná na súde iného zmluvného štátu, tento súd by nemohol z dôvodu chýbajúcej právomoci vo veci konať a rozhodnúť.¹⁴

Keďže Viedenský dohovor nezakotvuje žiadny spätný odkaz (*renvoi*) na národný právny poriadok zmluvného štátu, zmluvné štáty nemajú možnosť dohovorom formulovanú zásadu výlučnej právomoci (*exclusive jurisdiction*) žiadnym spôsobom modifikovať.¹⁵

Použitelnosť základného jurisdikčného pravidla je limitovaná miestom vzniku jadrovej udalosti, viazaným na územie zmluvného štátu Viedenského dohovoru. V prípade jej vzniku mimo územia zmluvného štátu Viedenského dohovoru (napr. počas prepravy jadrového materiálu cez územie nezmluvného štátu) alebo v prípade, ak miesto vzniku jadrovej udalosti nie je možné presne určiť (napr. v prípade jadrovej udalosti ako dôsledku kontinuálnej rádioaktívnej kontaminácie počas prepravy jadrového materiálu),¹⁶ právomoc konať vo veci náhrady jadrovej škody prislúcha podľa čl. XI ods. 2 Viedenského dohovoru *súdu štátu, na území ktorého má zodpovedný prevádzkovateľ umiestnené jadrové zariadenie*.

Pre prípad právomoci viac ako jedného zmluvného štátu ustanovuje článok XI ods. 3 Viedenského dohovoru ďalšie kritériá, podľa ktorých:

- a) *ak jadrová udalosť nastala čiastočne mimo územia ktorejkoľvek zo zmluvných strán a čiastočne na území jednej zmluvnej strany, bude založená právomoc súdu tej zmluvnej strany, na ktorej území sa táto jadrová udalosť čiastočne odohrala; a*

¹⁴ MAGNUS, U. Jurisdiction and Enforcement of Judgements under the Current Nuclear Liability Regimes within the EU Member States. In: N. PELZER, Hrsg. *Europäisches Atomhaftungsrecht im Umbruch*. 1. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2010, s. 111. ISBN 978-3-8329-5281-5.

¹⁵ HANDRLICA, J. a M. NOVOTNÁ. The Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage Revisited: Challenges for Updating the Czech and Slovak Legal Framework. *The Lawyer Quarterly*. 2013, vol. 3, no. 4, s. 304. ISSN 1805-840X.

¹⁶ NOVOTNÁ, M. a J. HANDRLICA. *Zodpovednosť za jadrové škody: Výzvy pre medzinárodnú a národnú zodpovednosťnú legislatívu v post-fukushimskom období*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011, s. 290. ISBN 978-80-224-1218-6.

- b) vo všetkých ostatných prípadoch bude mať právomoc súd tej zmluvnej strany, na ktorej sa dohodli zmluvné strany, ktorých súdy majú právomoc podľa odsekov 1 alebo 2 článku XI.

Z uvedeného výpočtu kritérií určovania právomoci je zrejmé, že normy pre určenie právomoci súdu vo Viedenskom dohovore nevyvolávajú vážnejšie problémy, pokiaľ ide o jadrovú škodu menšieho rozsahu, t.j. škoda vznikla na území jedného štátu. Určenie právomoci súdov pri cezhraničných dôsledkoch jadrovej havárie (tzv. *transboundary damage*) však už môže spôsobovať ťažkosti. Ide najmä o prípady havárie jadrového zariadenia umiestneného na území jedného štátu, pričom následky havárie presiahnu jeho hranice; jadrovej škody, ktorá vznikne pri medzinárodnej preprave jadrového materiálu na území štátu, ktorý je len tranzitnou krajinou; prípady, kedy sa miesto jadrovej škody nedá presne určiť a pod.

Ďalšie problémy, ktoré vznikajú v súvislosti s určovaním právomoci súdov, vznikajú v prípadoch, kedy škoda spôsobená jadrovou udalosťou vznikla v krajinách viazaných odlišnými dohovormi (Viedenský a Parížsky dohovor). Za účelom vytvorenia spojovacieho článku medzi Viedenským a Parížskym dohovorom bol prijatý Spoločný protokol, ktorý zakotvuje pravidlá za účelom odstránenia potenciálnych konfliktov vznikajúcich za súčasného uplatňovania oboch dohovorov na jednu jadrovú udalosť.¹⁷ Podstatou pravidiel obsiahnutých v Spoločnom protokole je vylúčiť súčasnú aplikáciu oboch dohovorov, a to tak, že prevádzkovateľ jadrového zariadenia umiestneného na území účastníka Viedenského dohovoru bude zodpovedný aj za jadrovú škodu spôsobenú na území účastníka aj Parížskeho dohovoru, a naopak v prípade štátu, ktorý je viazaný Parížskym dohovorom.¹⁸

Právomoc vo veci náhrady jadrovej škody podľa nariadenia Brusel I, vzťah nariadenia Brusel I a Viedenského dohovoru

Pre určenie vzťahu nariadenia Brusel I ako výsledku tzv. komunitarizácie medzinárodného práva súkromného, ktorej charakteristickým znakom je strata práva členských štátov uzatvárať medzinárodné dohovory upravu-

¹⁷ Pozri KOSNÁČOVÁ [NOVOTNÁ], M. K právomoci a príslušnosti súdu oprávneného konať a rozhodovať vo veci náhrady jadrovej škody. In: *Acta Universitatis Tyrnaviensis, Iuridica*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2006, s. 141-164. ISBN 80-8078-122-2; a KOSNÁČOVÁ [NOVOTNÁ], M. K princípom právneho režimu zodpovednosti za jadrovú škodu. *Právny obzor*. 2005, roč. 88, č. 6, s. 533-548. ISSN 0032-6984.

¹⁸ Čl. II a III Spoločného protokolu k aplikácii Viedenského a Parížskeho dohovoru.

júce právomoc, výkon a uznávanie rozhodnutí a preberať tým na seba záväzky, ktoré ovplyvňovali normy alebo pôsobnosť noriem daných komunitárnym právom v tejto oblasti,¹⁹ a Viedenského dohovoru ako autonómneho medzinárodného dohovoru pre oblasť zodpovednostných vzťahov jadrového práva je smerodajný čl. 71 nariadenia Brusel I.

Ak premietneme vyššie uvedenú tézu na otázku vymedzenia subjektov, ktoré sú adresátom uvedených dvoch prameňov, má článok 71 nariadenia Brusel I zásadný význam pre určovanie právomoci súdov v prípade jadrovej udalosti za situácie, kedy ide o štát, ktorý je zmluvnou stranou Viedenského dohovoru a zároveň je členským štátom EÚ, v ktorom je nariadenie priamo aplikovateľné.

Článok 71 nariadenia Brusel I vylučuje aplikáciu nariadenia na vzťahy upravené dohovormi, ktorých zmluvnými stranami sú členské štáty EÚ a ktoré upravujú právomoc alebo uznávanie a výkon rozsudkov v špecifických veciach. Viedenský dohovor (obdobne ako Parížsky dohovor) upravuje autonómnym spôsobom otázky určovania právomoci vo veci náhrady jadrovej škody, pričom zodpovednostné vzťahy náhrady jadrovej škody možno bez ďalšieho považovať za „špecifickú vec“.²⁰

Napriek tomu, že čl. 71 zakotvuje vo vzťahu k nariadeniu Brusel I prioritu iných dohovorov upravujúcich špecifickú problematiku, uplatňuje sa táto výlučne vo vzťahu k dohovorom, ktorých boli členské štáty zmluvnými stranami v čase prijatia nariadenia, a nevzťahuje sa na dohovory, ktorých zmluvnými stranami sa členské štáty stanú v budúcnosti.²¹

Nadväzujúc na uvedené, nariadenie Brusel I nie je vo veciach náhrady jadrovej škody aplikovateľné vo všetkých členských štátoch EÚ, nakoľko väčšina z členských štátov je zmluvnou stranou Viedenského alebo Parížskeho dohovoru, v dôsledku čoho sa v súlade s čl. 71 nariadenia Brusel I aplikujú procesnoprávne normy týchto zodpovednostných do-

¹⁹ NOVOTNÁ, M. a J. HANDRLICA. *Zodpovednosť za jadrové škody: Výzvy pre medzinárodnú a národnú zodpovednostnú legislatívu v post-fukushimskom období*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011, s. 299. ISBN 978-80-224-1218-6. Rovnako HANDRLICA, J. The Brussels I Regulation and Liability for Nuclear Damage. *Nuclear Law Bulletin: No. 86* [online]. 2010, no. 2, s. 30 [cit. 2014-02-17]. ISSN 0304-341X. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/nlb/NLB-86-E.pdf>.

²⁰ Podrobnejšie pozri KOSNÁČOVÁ [NOVOTNÁ], M. Občianskoprávna zodpovednosť za jadrovú škodu v práve EÚ. *International and Comparative Law Review*. 2004, č. 11, s. 37-40. ISSN 1213-8770.

²¹ MAGNUS, U. a P. MANKOWSKI, eds. *Brussels I Regulation*. 2nd ed. Munich: Sellier, 2012, s. 860. ISBN 978-3-86653-142-0.

hovorov. Pre Slovenskú republiku ako zmluvnú stranu Viedenského dohovoru sa na určovanie právomoci súdov v prípade jadrovej udalosti aplikujú ustanovenia Viedenského dohovoru v spojení so Spoločným protokolom, keďže v čase prijatia nariadenia Brusel I bola Slovenská republika viazaná ako zmluvná strana Viedenského dohovoru.

Napriek relatívne jasnému vymedzeniu vzťahu nariadenia Brusel I s existujúcimi medzinárodnými dohovormi upravujúcimi právomoc súdov v špecifických veciach, ponecháva článok 71 nariadenia Brusel I niektoré otázky nezodpovedané.

Ide najmä o situácie, kedy dohovory regulujúce špecifické otázky (napr. Viedenský dohovor) regulujú len okrajovo otázku, ktorá je v nariadení Brusel I upravená v celom rozsahu.²² Európsky súdny dvor v tomto smere judikoval, že dohovor regulujúci špecifické veci vylučuje aplikáciu nariadenia Brusel I len v otázkach, ktoré sám reguluje.²³ Z uvedeného vyplýva, že v otázkach, ktoré nie sú upravené napr. Viedenským dohovorom, pokiaľ ide o zodpovednosť za jadrové škody, sa aj napriek článku 71 aplikuje nariadenie Brusel I. Možno tak hovoriť o čiastočnej subsidiarite medzi Viedenským dohovorom a nariadením Brusel I.²⁴

Vzhľadom na vecný okruh pôsobnosti nariadenia na „občianske a obchodné veci“ by bolo možné namietat' vylúčenie aplikácie nariadenia Brusel I vo veci zodpovednosti za vzniknutú jadrovú škodu z dôvodu verejnoprávných konotácií prevádzkovania jadrových zariadení. Prevádzkovateľmi jadrových zariadení sú v niektorých prípadoch štáty, resp. právnické osoby, vo vzťahu ku ktorým vykonáva štát dozor, pričom prevádzkovanie jadrových zariadení podlieha vo všeobecnosti prísnemu administratívno-právnomu povolovaciemu konaniu. Ide tak o výrazný verejnoprávny prvok v zodpovednostných vzťahoch vznikajúcich v súvislosti s jadrovou udalosťou.

Námietka o nemožnosti subsumovať zodpovednostné vzťahy jadrového práva pod vecnú pôsobnosť nariadenia Brusel I však bola preklenu-tá, o čom svedčí tak znenie iných právnych aktov vydaných v oblasti súd-

²² HANDRLICA, J. The Brussels I Regulation and Liability for Nuclear Damage. *Nuclear Law Bulletin: No. 86* [online]. 2010, no. 2, s. 36 a nasl. [cit. 2014-02-17]. ISSN 0304-341X. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/nlb/NLB-86-E.pdf>.

²³ Porovnaj napr. *The Owners of the Cargo Lately Laden on Board the Ship "Tatry" v. the Owners of the Ship "Maciej Rataj"* [1994-12-06]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-406/92, Zb. s. I-5460-I-5482.

²⁴ MAGNUS, U. a P. MANKOWSKI, eds. *Brussels I Regulation*. 2nd ed. Munich: Sellier, 2012, s. 869. ISBN 978-3-86653-142-0.

nej spolupráce v občianskych veciach (napr. nariadenie Rím II),²⁵ výslovne vylučujúcich otázky náhrady jadrovej škody z ich pôsobnosti,²⁶ ako aj rozsiahla judikatúra Súdneho dvora EÚ, v súlade s ktorou je potrebné pojem „občianske a obchodné veci“ v nariadení Brusel I považovať za autonómny pojem, nezávislý od národných právnych poriadkov.

V súlade s takto formulovaným obsahom je aplikácia nariadenia Brusel I vylúčená z dôvodu nenaplnenia znakov súkromnoprávneho vzťahu „občianskych a obchodných vecí“ v prípadoch výkonu verejnej moci.²⁷ Nakoľko prevádzkovanie jadrových zariadení nie je výkonom verejnej moci²⁸ (a to ani v prípade prevádzkovania jadrových zariadení štátom), aplikácia nariadenia Brusel I je v prípadoch, ak ju nevylučuje článok 71 nariadenia, prípustná aj na prípady určovania súdnej právomoci v prípade náhrady jadrovej škody.

Všeobecné pravidlo určovania právomoci súdov členských štátov ustanovuje článok 2 nariadenia Brusel I. V zmysle uvedeného ustanovenia osobu s domicilom na území členského štátu je potrebné bez ohľadu na jej štátnu príslušnosť žalovať na súde tohto štátu. Domicil na území členského štátu v prípade právnickej osoby ako subjektu, ktorý prevádzkuje jadrové zariadenie, bude zodpovedať v súlade s čl. 60 nariadenia územiu toho členského štátu, kde má táto právnická osoba svoje registrované sídlo alebo ústrednú správu alebo hlavnú prevádzkareň.

Nariadenie popri všeobecnej právomoci súdov ustanovuje aj právomoc súdov danú na výber (alternatívnu právomoc) a výlučnú právomoc (pozn. klasifikácia právomoci súdov členských štátov podľa nariadenia Brusel I je analogická ku klasifikácii príslušnosti vnútroštátnych súdov).

²⁵ Článok 1 ods. 2 písm. f) nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (Rím II).

²⁶ HANDRLICA, J. Channelling of Nuclear Third Party Liability towards the Operator Jeopardised by the Brussels Regulation. *Czech Yearbook of Public & Private International Law*. 2011, vol. 2, s. 77. ISSN 1805-0565.

²⁷ Porovnaj *LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v. Eurocontrol* [1976-10-14]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-29/76, Zb. s. 1541-1553; a *Frahuil SA v. Asitalia SpA* [2004-02-05]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-265/02, Zb. s. I-1546-I-1557. In: M. NOVOTNÁ a J. HANDRLICA. *Zodpovednosť za jadrové škody: Výzvy pre medzinárodnú a národnú zodpovednostnú legislatívu v post-fukushimskom období*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011, s. 301. ISBN 978-80-224-1218-6.

²⁸ Porovnaj SANDS, Ph. a P. GALIZZI. The 1968 Brussels Convention and Liability for Nuclear Damage. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 494. ISBN 92-64-05885-0.

V súlade s alternatívnym určením právomoci súdu upraveným v čl. 5 ods. 3 nariadenia a v súlade s argumentáciou Súdneho dvora EÚ²⁹ môže byť osoba (t.j. prevádzkovateľ jadrového zariadenia), ktorá má bydlisko (sídlo) na území niektorého členského štátu, žalovaná v inom členskom štáte vo veciach týkajúcich sa deliktnej alebo kvázideliktnej zodpovednosti³⁰ na súde miesta, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku *skutočnosti zakladajúcej nárok na náhradu škody*. Na rozdiel od základného pravidla obsiahnutého v čl. 2 ods. 1 nariadenia neupravuje čl. 5 ods. 3 nariadenia iba určenie medzinárodnej právomoci súdu, ale zároveň i určenie miestne príslušného súdu v rámci vnútroštátnej súdnej sústavy, a to podľa miesta, kde došlo k vzniku skutočnosti zakladajúcej nárok na náhradu škody (pravidlá určovania miestnej príslušnosti zakotvené vo vnútroštátnom práve sa v tomto prípade neaplikujú).

Z judikatúry Súdneho dvora EÚ vyplýva, že pojem „*miesto, kde došlo ku skutočnosti zakladajúcej nárok na náhradu škody*“ je potrebné chápať tak, že je ním súčasne miesto, kde vznikla škoda (t.j. miesto vzniku škody), a zároveň miesto vzniku udalosti, následkom ktorej škoda vznikla (t.j. miesto vzniku škodnej udalosti).³¹ Pokiaľ teda dôjde k situácii, že miesto udalosti, ktorá zakladá protiprávne konanie (alebo konanie, ktoré je mu postavené na roveň), a miesto, kde takéto konanie vyústilo do vzniku škody nie sú identické, čl. 5 ods. 3 nariadenia je potrebné vykladať tak, že pokrýva obe tieto miesta. Poškodený ako žalobca si tak môže vybrať, v ktorom z týchto dvoch miest bude zodpovedný subjekt žalovať. Poškodený však nie je oprávnený žalovať náhradu celej škody v ktoromkoľvek mieste, kde utrpel iba jej časť, ale, naopak, v mieste, kde došlo k vzniku škody možno žalovať iba náhradu tej škody, ktorá vznikla v štáte fóra, a to s cieľom zamedziť tzv. *forum shopping* (t.j. špekulatívne založenie právomoci súdu, ktorý bude rozhodovať podľa priaznivejších vnútroštátnych noriem).³²

²⁹ V súlade s argumentáciou Súdneho dvora EÚ, ak je požadovaná náhrada škody (ergo náhrada jadrovej škody) a nejde o vec zmluvnú, jedná sa o vec deliktnú, spadajúcu pod čl. 5 ods. 3 nariadenia Brusel I.

³⁰ Pozri *Athanasios Kalfelis v. Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co., and Others* [1988-09-27]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-189/87, Zb. s. 5579-5587; a *eDate Advertising GmbH v. X; and Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Limited* [2011-11-25]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-509/09 a C-161/10.

³¹ Pozri *Handelskwekerij G. J. Bier B.V. v. Mines de Potasse d'Alsace S.A.* [1976-11-30]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-21/76, Zb. s. 1735-1749.

³² Porovnaj NOVOTNÁ, M. a J. HANDRLICA. *Zodpovednosť za jadrové škody: Výzvy pre medzinárodnú a národnú zodpovednostnú legislatívu v post-fukushimskom období*. 1. vyd. Brati-

„Miesto, kde došlo ku skutočnosti zakladajúcej nárok na náhradu škody“ však nemožno vykladať extenzívne v smere, že by zahŕňalo každé miesto, kde môžu byť pocitované následky škodnej udalosti, ktoré sa v skutočnosti objavili na inom mieste, a nemožno ho vzťahovať ani na tzv. nepriamo poškodenú osobu, t.j. osobu, ktorá utrpela ujmu v dôsledku škody, ktorú utrpela iná osoba, ktorá bola priamo poškodená relevantnou škodnou udalosťou.³³

Vnútroštátne procesnoprávne pravidlá aplikovateľné vo veci náhrady jadrovej škody

Po tom, čo bola založená právomoc slovenských súdov, je pre aktívne legitimovaný subjekt – osobu poškodenú jadrovou udalosťou, potrebné vyriešiť otázku príslušnosti súdov. Na aplikáciu vnútroštátnych právnych predpisov odkazujú tak Viedenský dohovor, ako aj nariadenie Brusel I. Relevantným právnym predpisom v tomto prípade je Občiansky súdny poriadok, nakoľko atómový zákon je predpis hmotnoprávnej povahy.

Určenie príslušnosti slovenských súdov

Okrem Občianskeho súdneho poriadku je pri určovaní príslušnosti súdov v SR relevantným právnym predpisom zákon č. 371/2004 Z.z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sídlach a obvodoch súdov“), ktorý však neobsahuje žiadne osobitné ustanovenie o určovaní kauzálnej vecnej príslušnosti súdov v prípade žalôb na náhradu škody spôsobenej jadrovou udalosťou, tak, ako je to v prípade konkurzných súdov, registrových súdov, zmenkových súdov a pod.³⁴

Základným kritériom pre určovanie súdnej príslušnosti je tak ust. § 84 a nasl. Občianskeho súdneho poriadku. Podľa ust. § 84 Občianskeho súdneho poriadku je na konanie príslušný všeobecný súd účastníka, proti ktorému návrh smeruje (odporca, žalovaný), ak nie je ustanovené inak. V prípade jadrovej udalosti je účastníkom, proti ktorému návrh smeruje,

slava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011, s. 302. ISBN 978-80-224-1218-6.

³³ *Dumez France SA and Tracoba SARL v. Hessische Landesbank and Others* [1990-01-11]. Rozsudok Súdného dvora Európskej únie, C-220/88, Zb. s. I-74-I-81.

³⁴ Pozri ust. § 8, 9 a 10. Zákon č. 371/2004 o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov v platnom znení.

prevádzkovateľ jadrovej elektrárne, t.j. právnická osoba (v SR sú prevádzkovateľmi jadrových zariadení Slovenské elektrárne, a.s., so sídlom Mlynské Nivy 47, Bratislava, člen skupiny ENEL, a Jadrová a vyrad'ovacia spoločnosť JAVYS, a.s., so sídlom Tomášikova 22, Bratislava).

V zmysle ust. § 85 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku je všeobecným súdom právnickej osoby súd, v obvode ktorého má právnická osoba sídlo (v prípade prevádzkovateľa Slovenské elektrárne, a.s., ako žalovaného na základe žaloby na náhradu škody je miestne príslušným Okresný súd Bratislava II, rovnako, ako v prípade prevádzkovateľa JAVYS, a.s.).

Alternatívne, podľa ust. § 87 písm. b) Občianskeho súdneho poriadku je popri všeobecnom súde žalovaného na konanie príslušný aj súd, v obvode ktorého došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá právo na náhradu škody. Rozhodujúcim faktorom pre určenie miestnej príslušnosti danej na výber je v tomto prípade miesto, kde došlo k protiprávnemu úkonu, resp. k škodnej udalosti, ktorá zakladá právo na náhradu škody³⁵ (na účely jadrovej zodpovednosti by išlo o miesto vzniku jadrovej udalosti).

V prípade jadrovej havárie by teda ako súd, v obvode ktorého došlo k jadrovej udalosti, prichádzal alternatívne do úvahy Okresný súd Trnava pre prípady jadrovej udalosti v lokalite Jaslovské Bohunice a Okresný súd Levice pre prípady jadrovej udalosti v lokalite Mochovce.

V prípade tzv. kontinuálnej rádioaktívnej kontaminácie počas prepravy jadrového materiálu, vykonávanej cez obvody viacerých súdov, by boli príslušné viaceré súdy, keďže ku skutočnosti zakladajúcej nárok na náhradu škody bude postupne počas prepravy dochádzať v sídlach viacerých obvodov súdov.

Jednotlivé opcie uvedených možností určovania súdnej príslušnosti, prináležiace poškodeným subjektom, dávajú (najmä v prípade kontinuálnej rádioaktívnej kontaminácie počas prepravy) tušiť široký diapazón prvostupňových súdov oprávnených konať a rozhodovať vo veci náhrady jadrovej škody.

V tejto súvislosti by bolo najmä vzhľadom na špecifickosť náhrady škody spôsobenej jadrovou udalosťou, závažnosť následkov, ako aj prob-

³⁵ Otázne je, či by analogicky k obdobnému ustanoveniu nariadenia Brusel I a k judikatúre Súdneho dvora EÚ nebolo možné uvažovať o extenzívnom výklade pojmu „skutočnosť, ktorá zakladá právo na náhradu škody“ v zmysle interpretačného rozšírenia tohto pojmu aj na miesto, kde došlo k vzniku škody, ako jednej zo skutočností, ktorá zakladá právo na náhradu škody.

lematickosť kompenzácie poškodených subjektov, predovšetkým vzhľadom na limitáciu výšky náhrady škody zo strany prevádzkovateľa, *de lege ferenda* vhodné zvážiť osobitnú právnu úpravu vecnej príslušnosti súdov ako kauzálnej vecnej príslušnosti v zákone o sídlach a obvodoch súdov.

Ako riešenie sa javí určenie jediného kauzálne vecne príslušného súdu,³⁶ tak, ako je to napríklad v prípade ochrany práv z hospodárskej súťaže, kedy je vecne príslušným pre celé územie SR Okresný súd Bratislava II,³⁷ príp. určenie kauzálnej vecnej príslušnosti vo forme stanovenia konkrétnych súdov, ktoré by boli kauzálne vecne príslušné (napr. Okresný súd Trnava (JE Jaslovské Bohunice), Okresný súd Nitra (JE Mochovce),...).

Odôvodnenosť názoru o koncentrácii rozhodovacích právomocí vo veci náhrady jadrovej škody na konkrétne určený súd deklarujú aj ďalšie súvislosti. Rozhodovanie o žalobách na viacerých súdoch by bolo komplikované jednak vzhľadom na skutkovú a právnu náročnosť posudzovania nároku na náhradu škody (pozn. čím, samozrejme, nespochybňujeme odbornú fundovanosť sudcov všeobecných súdov), a jednak vzhľadom na vyčíslenie výšky kompenzácie poškodených subjektov, odvíjajúcej sa od limitácie zodpovednosti prevádzkovateľa jadrového zariadenia. Uvedené by okrem iného nevyhnutne prispievalo k spomaleniu priebehu už aj tak náročného súdneho konania.³⁸ Názor preferujúci koncentráciu súdnej príslušnosti na jeden určený súd sa okrem iného opiera aj o čl. 12 ods. 4 Protokolu z r. 1997, ktorým sa reviduje Viedenský dohovor³⁹ a ktorým bol pôvodný text Viedenského dohovoru z r. 1963 doplnený o nové ustanovenie ukladajúce zmluvným štátom povinnosť zabezpečiť, aby výlučne jeden súd v rámci vnútroštátnej súdnej sústavy bol príslušný vo vzťahu

³⁶ V tomto prípade by bolo možné oponovať (najmä v prípade jadrových udalostí značného charakteru) problémom zahlietenia jedného kauzálne vecne príslušného súdu tisíckami žalôb, a tým stratou promptného vydania rozsudkov o náhrade škody.

³⁷ Pozri ust. § 12. *Zákon č. 371/2004 o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov v platnom znení.*

³⁸ Porovnaj NOVOTNÁ, M. a J. HANDRLICA. *Zodpovednosť za jadrové škody: Výzvy pre medzinárodnú a národnú zodpovednostnú legislatívu v post-fukushimskom období*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011, s. 306. ISBN 978-80-224-1218-6.

³⁹ *Protocol to Amend the Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage* [1997-09-12] [online]. IAEA INF/CIRC/566 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/1998/infirc566.pdf>.

k akejkol'vek jadrovej udalosti, t.j. aby spory týkajúce sa náhrady jadrovej škody rozhodoval jeden určený súd.

Napriek tomu, že SR nie je Protokolom z r. 1997 viazaná a nevzťahuje sa na ňu plnenie povinnosti vymedzenia jedného súdu oprávneného konať a rozhodovať vo veciach náhrady jadrovej škody, tlaky na úrovni EÚ smerujúce k harmonizácii európskeho režimu jadrovej zodpovednosti získavajú na čoraz vyššej intenzite. Napriek tomu, že EÚ nemá v oblasti hmotnoprávných aspektov jadrovej zodpovednosti žiadne explicitné právomoci (implicitne by pravdepodobne bolo možné vyvodiť právomoci z ustanovenia čl. 98 a čl. 203 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu),⁴⁰ snaha o zastrešenie „labyrintu jadrovej zodpovednosti“⁴¹ vedie európske inštitúcie k legislatívnym aktivitám, cieľom ktorých je priviesť právne úpravy jadrovej zodpovednosti európskych štátov k vyššej koherencii a kohézności, ale predovšetkým aj k zosúladeniu základných východiskových bodov, na ktorých tento právny režim stojí (výška limitácie zodpovednosti, rozsah kompenzovateľných škôd atď.)

Jasným signálom tohto trendu je nedávno prijaté Rozhodnutie Rady 2013/434/EÚ, ktorým sa určité členské štáty oprávňujú v záujme Európskej únie ratifikovať Protokol, ktorým sa mení a dopĺňa Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za jadrové škody z 21. mája 1963, alebo k nemu pristúpiť a urobiť vyhlásenie o uplatňovaní príslušných vnútorných pravidiel práva Únie.⁴² Napriek tomu, že toto tzv. autorizačné rozhodnutie oprávnilo (t.j. iba fakultatívne umožnilo) členské štáty EÚ, ktorým bolo určené (Slovenská republika, Bulharsko, Česká republika, Estónsko, Litva, Maďarsko a Poľsko) ratifikovať Protokol z r. 1997, ktorým došlo k revízii ustanovení Viedenského dohovoru z r. 1963, z pohľadu postoja EÚ k revidovanému režimu jadrovej zodpovednosti, ktorý je reprezentovaný tzv. dohovormi druhej generácie, je zaujímavejší pôvod-

⁴⁰ Bližšie k problematike pozri HANDRLICA, J. a M. NOVOTNÁ. Európska únia a Protokol z r. 1997, ktorým sa dopĺňuje Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za jadrové škody z r. 1963. *Justičná revue*. 2014, roč. 66, č. 2, s. 261-262. ISSN 1335-6461.

⁴¹ VANDEN BORRE, T. Nuclear Liability: An Anachronism in EU Energy Policy?. In: M. M. ROGGENKAMP a U. HAMMER, eds. *European Energy Law Report VII*. 1st ed. Antwerp: Intersentia, 2010, s. 183-191. Energy and Law 11. ISBN 978-94-000-0049-0.

⁴² Protokol z r. 1997 zasahuje svojimi procesnoprávnymi ustanoveniami do výlučnej právomoci EÚ v oblasti súdnej právomoci a výkonu rozhodnutí. Z tohto dôvodu musí byť ratifikácia Protokolu, príp. pristúpenie k nemu autorizované zo strany EÚ.

ný návrh tohto rozhodnutia,⁴³ ktorý ukladal týmto členským štátom povinnosť Protokol ratifikovať, resp. k nemu pristúpiť.⁴⁴

Nevyhnutnosť určenia jedného príslušného súdu v rámci štátu, súdy ktorého majú právomoc konať o náhrade jadrovej škody, nie je ojedinelou iniciatívou Protokolu z r. 1997, ale táto požiadavka je vyjadrená aj v Protokole z r. 2004, ktorým bol revidovaný Parížsky dohovor.

Napriek tomu, že SR (aj napriek prijatému autorizačnému rozhodnutiu) neplánuje v najbližšej dobe vstúpiť do revidovaného „viedenského režimu“, otázka jedného príslušného súdu ostáva naďalej jednou z dôležitých „praktických“ zmien procesnoprávneho režimu zodpovednosti za jadrové škody, tak, aby spoločne s výlučnou jurisdikciou vyplývajúcou z Viedenského dohovoru napomáhala zamedzovaniu *forum shopping*.⁴⁵

Žaloba a účastníci konania

Konanie o žalobe na náhradu škody je svojou povahou sporové konanie. Žaloba musí spĺňať náležitosti podľa ust. § 42 v spojení s ust. § 79 Občianskeho súdneho poriadku. V tejto súvislosti nie je cieľom štúdie podávať návod na koncipovanie žaloby na náhradu škody spôsobenej jadrovou udalosťou, ale poukázať na určité špecifiká konania na základe tejto žaloby.

Aktívne vecne legitimovaným subjektom je osoba poškodená jadrovou udalosťou. Vzhľadom na spravidla ďalekosiahle negatívne dôsledky jadrovej udalosti môže byť okruh poškodených subjektov veľmi rozsiahly (spravidla aj je), počítajúci sa na tisícky, v niektorých prípadoch milióny. V súvislosti s limitáciou povinnosti nahradiť jadrovú škodu na strane zodpovedného subjektu nadobúda vízia možného reálneho odškodnenia poškodeného subjektu trhliny. Je otázne, a to predovšetkým z morálneho hľadiska, či je možné nastaviť kritériá zodpovednosti tak, aby každý poškodený mal reálnu možnosť byť odškodnený. Na jednej strane zákon

⁴³ K zásadnej zmene textácie autorizačného rozhodnutia došlo po výrazných výhradách členských štátov k viacerým jeho ustanoveniam, vrátane uloženia povinnosti vstúpiť do revidovaného režimu zodpovednosti za jadrové škody, reprezentovaného Protokolom z r. 1997.

⁴⁴ Bližšie pozri HANDRLICA, J. a M. NOVOTNÁ. Európska únia a Protokol z r. 1997, ktorým sa dopĺňa Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za jadrové škody z r. 1963. *Justičná revue*. 2014, roč. 66, č. 2, s. 252-268. ISSN 1335-6461.

⁴⁵ Porovnaj STOIBER, C., A. BAER, N. PELZER a W. TONHAUSER. *Handbook on Nuclear Law*. 1st ed. Vienna: International Atomic Energy Agency, 2003, s. 115-116. ISBN 92-0-105703-2.

limituje zodpovednosť prevádzkovateľa jadrového zariadenia, na druhej strane nestanovuje žiadne kritériá smerom k poškodenému subjektu, napríklad závažnosť poškodenia, vzdialenosť od miesta jadrovej udalosti a pod. Vzhľadom na špecifickosť škody spôsobenej jadrovou udalosťou sa môže zdať táto limitácia na strane poškodených subjektov nevhodná až nemorálna, na strane druhej v mnohých prípadoch závažnejších jadrových udalostí, vzhľadom na široký okruh poškodených subjektov a limitáciu zodpovednosti, je kompenzácia nepriaznivých dôsledkov jadrovej udalosti len zanedbateľná.

V prípade vzniku škody spôsobenej jadrovou udalosťou je prirodzené, že ako poškodení sa cítia aj rodinní príslušníci osoby priamo poškodennej jadrovou udalosťou, ktorí bezprostredne pociťujú následky jadrovej udalosti ako vlastné. Kompenzácia je v tomto prípade vzhľadom na dikciu zákona neprípustná.

Pasívne legitimovaným subjektom je podľa ust. § 29 ods. 2 atómového zákona prevádzkovateľ jadrového zariadenia (držiteľ povolenia na uvádzanie jadrového zariadenia do prevádzky, prevádzku jadrového zariadenia okrem úložísk a držiteľ povolenia na etapu vyradovania alebo držiteľ povolenia na prepravu rádioaktívnych materiálov).

Predmetné ustanovenie vychádza z čl. II bod 1-2 Viedenského dohovoru, v zmysle ktorého štát zariadenia (SR) môže právnymi predpismi ustanoviť (atómový zákon), že v súlade s podmienkami, ktoré v nich môžu byť špecifikované, môže na základe žiadosti dopravcu a so súhlasom dotknutého prevádzkovateľa ustanoviť alebo uznať dopravcu jadrového materiálu alebo osobu zaobchádzajúcu s jadrovým materiálom za prevádzkovateľa namiesto pôvodného prevádzkovateľa, s ohľadom na daný jadrový materiál alebo rádioaktívny odpad.

Viedenský dohovor, na rozdiel od atómového zákona, v čl. II bod 7 stanovuje možnosť podania žaloby voči osobe, ktorá poskytuje finančnú zábezpeku, ak tak ustanovuje právny poriadok príslušného súdu. Atómový zákon nepriznáva pasívnu vecnú legitimáciu poskytovateľovi finančnej zábezpeky, ktorým je Slovenský jadrový poisťovací pool (ďalej len „poisťovateľ“).⁴⁶ Poisťovateľ však má záujem na výsledku sporu, nakoľko

⁴⁶ Prvé úvahy o poistení jadrových rizík začali ešte v bývalom Československu. Konkrétne požiadavky na komerčné poisťovanie jadrových rizík vznikli v roku 1995, keď sa Slovenská republika pripojila k Viedenskému dohovoru o občianskoprávnej zodpovednosti za jadrové škody (Uznesenie NR SR č. 71 z 25. januára 1995, platnosť k 7. júnu 1995). Dňa 01. 04. 1998 bol Národnou radou SR schválený a prijatý zákon č. 130/1998 Z.z. o miero-

škodu bude musieť v konečnom dôsledku hradiť za poškodeného. V konaní bude môcť vystupovať ako zástupca poisteného (§ 31 Občianskeho súdneho poriadku v spojení s § 27 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku a § 28 Občianskeho súdneho poriadku) alebo vedľajší účastník konania (§ 93 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku).

Pokiaľ ide o postavenie poisťovateľa ako vedľajšieho účastníka, bude mať v konaní rovnaké práva a povinnosti ako poistený. Treba však podotknúť, že sa to vzťahuje len na procesné práva a povinnosti. Poisťovateľa teda nebude môcť súd zaviazat' k povinnosti nahradiť škodu poškodenému, pretože podľa predpisov hmotného práva poškodený právo na plnenie proti poisťovateľovi v zásade nemá. V konaní má poisťovateľ oprávnenia na všetky procesné úkony ako poistený. Jedná však iba sám za seba. Nemôže teda robiť úkony, ktoré predstavujú dispozíciu s nárokom poškodeného, lebo jeho úlohou je poistenému v konaní len pomáhať. Vedľajší účastník nemôže uznať nárok navrhovateľa (poškodeného), nemôže uzavrieť zmier a nemôže sám vzniesť námietku premlčania, pretože nejde o úkon procesný, ale o úkon podľa hmotného práva. V právoplatne neskončenom konaní môže podať opravné prostriedky proti rozhodnutiu súdu. Nikdy to však nemôže urobiť proti vôli poisteného. Ak sa úkony poisteného a poisťovateľa v konaní odlišujú, alebo si odporujú, posúdi ich súd pri konečnom hodnotení, prihliadajúc na všetko ostatné, čo vyšlo v priebehu konania (pozri § 93 ods. 3 OSP *in fine*).⁴⁷

Z pohľadu vymáhateľnosti nároku na náhradu škody spôsobenej jadrovou udalosťou je potrebné poukázať na premlčaciu lehotu (subjektívna, objektívna), ktorá je osobitne upravená v atómovom zákone. Podľa § 29 ods. 4 atómového zákona sa právo na náhradu jadrovej škody premlčí, ak nárok na jej náhradu nebol uplatnený v lehote troch rokov odo

vom využívaní jadrovej energie pre mierové účely (atómový zákon), ktorý dal legislatívny základ aj pre poisťovanie jadrových škôd. Slovenský jadrový poisťovací pool zabezpečil krytie jadrovej zodpovednosti pre obe jadrové elektrárne – JE Jaslovské Bohunice – JE Mochovce. V súčasnosti má Slovenský jadrový poisťovací pool deväť členov: Allianz – Slovenská poisťovňa, a.s. (vedúci poisťovateľ SJPP), ČSOB Poisťovňa, a.s., Generali Slovensko poisťovňa, a.s., Kooperativa poisťovňa, a.s., HDI Versicherung AG – pobočka poisťovne z iného členského štátu, Mitsui Sumitomo Insurance Co. (Europe), Ltd. – pobočka poisťovne z iného členského štátu, Union poisťovňa, a.s., Uniqa poisťovňa, a.s., a Wüstenrot poisťovňa, a.s. *História SJPP: Vznik a vývoj Slovenského jadrového poisťovacieho poolu* [online]. 2014 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <http://www.nuclearpool.sk/stranka/historia-sjpp>.

⁴⁷ Porovnaj FEKETE, I. Poistenie zodpovednosti za škody a právne postavenie poškodených osôb. *Obchodné právo* [online]. 2008, roč. 9, č. 4, s. 28-36 [cit. 2014-02-17]. ISSN 1335-6674. Dostupné na: <http://www.feketei.sk/dokumenty/poizt zodp.doc>.

dňa, keď sa poškodený o udalosti, ktorá viedla k jadrovej škode, a o tom, kto za ňu zodpovedá, dozvedel alebo mohol dozvedieť, najneskôr však v lehote 20 rokov odo dňa vzniku takejto udalosti, prípadne po uplynutí platnosti poistenia, ak bola platnosť poistenia dlhšia. Podľa ustanovenia čl. VI bod 1 Viedenského dohovoru právo na náhradu škody zanikne („*right of compensation shall be extinguished*“), ak sa neuplatní do desiatich rokov odo dňa jadrovej udalosti (čím Viedenský dohovor zakotvil desaťročnú prekluzívnu lehotu).

Atómový zákon teda stanovuje, na rozdiel od Viedenského dohovoru, svojím charakterom premlčiaci, nie prekluzívnu lehotu na uplatnenie práva poškodeným (žalobcom), ktorá je navyše dlhšia ako vyplýva z Viedenského dohovoru (zakotvenie dlhšej objektívnej lehoty na uplatnenie práva na náhradu škody je na základe zmocňovacieho ustanovenia čl. VI bod 1 druhá veta Viedenského dohovoru prípustné v prípade, ak je po celú túto dobu zodpovednosť prevádzkovateľa krytá poistením, iným finančným zabezpečením alebo finančným krytím zo strany štátu).

V neposlednom rade je zaujímavá otázka výšky náhrady škody, ktorú bude žalobca požadovať. Je pochopiteľné, že žalobca bude žiadať podľa okolností konkrétneho prípadu náhradu jemu vzniknutej škody v dôsledku jadrovej udalosti, pričom kritériom rozsahu kompenzovateľnej ujmy je rozsah koncepcie jadrovej škody, vyplývajúcej z príslušných ustanovení Viedenského dohovoru a atómového zákona.

Berúc do úvahy limitáciu zodpovednosti žalovaného podľa ust. § 29 ods. 6 atómového zákona⁴⁸ je otázne, akým spôsobom budú sudy rozhodovať o výške priznanej náhrady škody. Vzhľadom na absenciu akejkoľvek legálnej schémy, ktorá by poskytla návod pre rozhodovanie o výške náhrady škody, vzhľadom na neurčitý počet žalôb, ktoré počas celého obdobia plynutia premlčacej doby majú potenciálnu šancu na úspech, príp. aj vzhľadom na vznik latentných ujem nie je zrejmé, aký vzorec má sudca vzhľadom na limitovanú sumu dostupných kompenzačných prostriedkov pri rozhodovaní použiť. Priznanie kompenzácie v rozsahu vzniku celej škody (v súlade so zásadou úplnej náhrady škody zakotve-

⁴⁸ „Držiteľ povolenia zodpovedá za jadrovú škodu spôsobenú každou jednotlivou jadrovou udalosťou, ak ide o: a) jadrové zariadenia s jadrovým reaktorom alebo jadrovými reaktormi na energetické účely počas uvádzania do prevádzky a počas prevádzky do 300 000 000 EUR; b) ostatné jadrové zariadenia počas uvádzania do prevádzky a počas prevádzky a počas prepravy rádioaktívnych materiálov a všetky jadrové zariadenia v etape vyradovania do 185 000 000 EUR.“ Zákon č. 541/2004 Z.z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

nou v slovenskom civilnom práve) je prijateľné iba v prípade, ak celková požadovaná výška kompenzácie všetkých žalôb, ktorých práva nie sú dotknuté uplatnením námietky premlčania, nepresahuje maximálnu výšku, ktorou je zodpovednosť prevádzkovateľa limitovaná. Akonáhle však požadovaný rozsah náhrady škody v súhrne presiahne výšku limitovanej zodpovednosti, odškodňovanie v súlade so zásadou úplnej kompenzácie ujmy sa stáva nespravodlivým, keďže uspokojené v plnom rozsahu budú iba nároky, o ktorých bolo rozhodnuté v skoršom časovom horizonte, pričom pre nároky, o ktorých bolo rozhodnuté neskôr, neostanú vzhľadom k ich vyčerpaniu k dispozícii kompenzačné prostriedky. Táto situácia je o to zásadnejšia, že vzhľadom k charakteru vzniku jadrových škôd bude primárne dochádzať ku kompenzácii majetkových škôd (keďže tieto sú identifikovateľné vo veľmi krátkom časovom horizonte po vzniku jadrovej udalosti), naopak, ujmy na zdraví a na živote (ktoré možno chápať ako spoločensky významnejšie) sa vo väčšine prípadov manifestujú navonok až v dlhšom časovom horizonte, pričom hrozí, že pri jadrových udalostiach väčšieho rozsahu nedôjde k ich kompenzácii.

Riešením by bolo vytvorenie takých zákonných mechanizmov, ktoré by na základe stanovenej schémy určili čerpanie kompenzačných prostriedkov pre jednotlivé obdobia premlčacej lehoty, tak, aby v každom z týchto období bola dostupná aspoň časť alokovaných finančných prostriedkov. V tomto prípade sa síce môže stať, že niektoré, príp. všetky žaloby budú uspokojené iba čiastočne v súlade so stanovenou schémou (čiastočné uspokojenie hrozí v prípade jadrových udalostí značného rozsahu), avšak toto riešenie sa javí ako spravodlivejšie v porovnaní s využitím zásady úplného uspokojenia na základe priority žalôb.

Záver

Súčasná „jadrová“ legislatíva (majúc na zreteli predovšetkým jej civilnoprávnu zodpovednostnú zložku) sa aj napriek relatívne nižšiemu počtu medzinárodných, európskych a vnútroštátnych predpisov regulujúcich tieto otázky vyvíja (i keď tempo jej vývoja je vzhľadom na multiplicitu prameňov jej úpravy, a predovšetkým vzhľadom na primárne medzinárodnoprávny rámec úpravy pomalšie).

Cieľom tohto postupného vývoja je nielen snaha o presadenie zvýšenej miery odškodňovania jadrovou udalosťou postihnutých subjektov vo forme zvyšovania maximálnych limitov zodpovednosti prevádzkovateľa jadrového zariadenia (v tomto smere ide vo vzťahu k poškodeným subjektom nielen o naplnenie primárnych očakávaní verejnosti, ale aj

o adaptáciu jadrovej legislatívy na (ekonomické) zmeny pomerov v rámci mierového využívania jadrovej energie ako hospodárskeho odvetvia), rozširovanie existujúcich konceptov smerom k širšej ochrane poškodeného subjektu, avšak snahy o revíziu, príp. modifikáciu možno pozorovať aj vo vzťahu k procesnoprávnym aspektom uplatňovania práv na náhradu jadrovej škody.

Modifikácie obsahu procesnoprávných pravidiel zodpovednostnej jadrovej legislatívy na medzinárodnej (príp. nadnárodnej) úrovni dopadajú následne priamym alebo nepriamym spôsobom na vnútroštátnu právnu úpravu štátov, ktoré sú súčasťou medzinárodného režimu zodpovednosti za jadrové škody, a konfrontujú tak obdobne, buď priamo alebo sprostredkovane, vnútroštátnu procesnoprávnú legislatívu.

Vo vzťahu k Slovenskej republike ako členovi viedenského režimu zodpovednosti za jadrové škody ide predovšetkým o konfrontáciu všeobecných procesnoprávných pravidiel určovania miestnej príslušnosti.

Celkovú neprehľadnosť situácie v prípade odškodňovania jadrovej škody komplikuje problém potenciálnej multiplicity súdov, ktoré budú (najmä v prípade tzv. kontinuálneho rádioaktívneho znečistenia) oprávnené rozhodovať v súlade s vnútroštátnou procesnoprávnou úpravou o takýchto žalobách. Viacero príslušných súdov oprávnených rozhodovať v tejto veci bude vyžadovať tak z technického, ako aj organizačného hľadiska zabezpečenie koordinovaného postupu pri rozhodovaní, a to tak vzhľadom na obmedzenú výšku dostupných finančných prostriedkov na kompenzáciu, ako aj vzhľadom k absentujúcej úprave zákonných distribučných schém pre dostupné kompenzačné prostriedky.

Riešením (zároveň súladným s požiadavkami medzinárodných zodpovednostných dohovorov jadrovej legislatívy druhej generácie) je určenie kauzálne vecne príslušného súdu (súdov), ktorý by sa špecializoval na konania o náhrade jadrovej škody, pričom takouto miestnou koncentráciou sporov o náhradu jadrovej škody by sa odstránili, príp. aspoň minimalizovali viaceré v štúdiu načrtnuté (i keď momentálne skôr teoretické) problémy.

Zoznam bibliografických odkazov

2004 Protocol to Amend the Paris Convention [online]. 2014 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <http://www.oecd-nea.org/law/paris-convention-protocol.html>.

- Athanasios Kalfelis v. Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co., and Others* [1988-09-27]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-189/87, Zb. s. 5579-5587.
- Dumez France SA and Tracoba SARL v. Hessische Landesbank and Others* [1990-01-11]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-220/88, Zb. s. I-74-I-81.
- eDate Advertising GmbH v. X; and Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Limited* [2011-11-25]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-509/09 a C-161/10.
- FEKETE, I. Poistenie zodpovednosti za škody a právne postavenie poškodenej osoby. *Obchodné právo* [online]. 2008, roč. 9, č. 4, s. 28-36 [cit. 2014-02-17]. ISSN 1335-6674. Dostupné na: <http://www.feketei.sk/dokumenty/poistzodp.doc>.
- Frahuil SA v. Assitalia SpA* [2004-02-05]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-265/02, Zb. s. I-1546-I-1557.
- Handelskwekerij G. J. Bier B.V. v. Mines de Potasse d'Alsace S.A.* [1976-11-30]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-21/76, Zb. s. 1735-1749.
- HANDRLICA, J. a M. NOVOTNÁ. Európska únia a Protokol z r. 1997, ktorým sa dopĺňa Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za jadrové škody z r. 1963. *Justičná revue*. 2014, roč. 66, č. 2, s. 252-268. ISSN 1335-6461.
- HANDRLICA, J. a M. NOVOTNÁ. The Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage Revisited: Challenges for Updating the Czech and Slovak Legal Framework. *The Lawyer Quarterly*. 2013, vol. 3, no. 4, s. 296-310. ISSN 1805-840X.
- HANDRLICA, J. Channelling of Nuclear Third Party Liability towards the Operator Jeopardised by the Brussels Regulation. *Czech Yearbook of Public & Private International Law*. 2011, vol. 2, s. 69-82. ISSN 1805-0565.
- HANDRLICA, J. The Brussels Regulation Tames the Vienna Convention on Nuclear Liability. In: *Perspectives of a Civil Nuclear Liability Framework in the European Union* [online]. 1st ed. Brussels: Bruylant, 2010 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1639878.

- HANDRLICA, J. The Brussels I Regulation and Liability for Nuclear Damage. *Nuclear Law Bulletin: No. 86* [online]. 2010, no. 2, s. 29-47 [cit. 2014-02-17]. ISSN 0304-341X. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/nlb/NLB-86-E.pdf>.
- História SJPP: Vznik a vývoj Slovenského jadrového poisťovacieho poolu* [online]. 2014 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <http://www.nuclearpool.sk/stranka/historia-sjpp>.
- KOSNÁČOVÁ [NOVOTNÁ], M. K právomoci a príslušnosti súdu oprávneného konať a rozhodovať vo veci náhrady jadrovej škody. In: *Acta Universitatis Tyrnaviensis, Iuridica*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2006, s. 141-164. ISBN 80-8078-122-2.
- KOSNÁČOVÁ [NOVOTNÁ], M. K princípom právneho režimu zodpovednosti za jadrovú škodu. *Právny obzor*. 2005, roč. 88, č. 6, s. 533-548. ISSN 0032-6984.
- KOSNÁČOVÁ [NOVOTNÁ], M. Občianskoprávna zodpovednosť za jadrovú škodu v práve EÚ. *International and Comparative Law Review*. 2004, č. 11, s. 35-52. ISSN 1213-8770.
- LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v. Eurocontrol* [1976-10-14]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-29/76, Zb. s. 1541-1553.
- MAGNUS, U. a P. MANKOWSKI, eds. *Brussels I Regulation*. 2nd ed. Munich: Sellier, 2012. 1000 s. ISBN 978-3-86653-142-0.
- MAGNUS, U. Jurisdiction and Enforcement of Judgements under the Current Nuclear Liability Regimes within the EU Member States. In: N. PELZER, Hrsg. *Europäisches Atomhaftungsrecht im Umbruch*. 1. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2010, s. 105-121. ISBN 978-3-8329-5281-5.
- NOVOTNÁ, M. a J. HANDRLICA. *Zodpovednosť za jadrové škody: Výzvy pre medzinárodnú a národnú zodpovednostnú legislatívu v post-fukushimskom období*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011. 374 s. ISBN 978-80-224-1218-6.
- Oznámenie MZV SR uverejnené pod č. 70/1996 Z.z. o pristúpení SR k Viedenskému dohovoru o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou.*

Oznámenie MZV SR uverejnené pod č. 71/1996 Z.z. o pristúpení SR k Spoločnému protokolu k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru.

Paris Convention on Nuclear Third Party Liability [online]. 2011 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <http://www.oecd-nea.org/law/paris-convention.html>.

Protocol to Amend the Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage [1997-09-12] [online]. IAEA INFCIRC/566 [cit. 2014-02-17]. Dostupné na: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/1998/infcirc566.pdf>.

SANDS, Ph. a P. GALIZZI. The 1968 Brussels Convention and Liability for Nuclear Damage. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 475-506. ISBN 92-64-05885-0.

STOIBER, C., A. BAER, N. PELZER a W. TONHAUSER. *Handbook on Nuclear Law*. 1st ed. Vienna: International Atomic Energy Agency, 2003. 168 s. ISBN 92-0-105703-2.

The Owners of the Cargo Lately Laden on Board the Ship "Tatry" v. the Owners of the Ship "Maciej Rataj" [1994-12-06]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-406/92, Zb. s. I-5460-I-5482.

VANDEN BORRE, T. Nuclear Liability: An Anachronism in EU Energy Policy?. In: M. M. ROGGENKAMP a U. HAMMER, eds. *European Energy Law Report VII*. 1st ed. Antwerp: Intersentia, 2010, s. 177-218. Energy and Law 11. ISBN 978-94-000-0049-0.

Zákon č. 371/2004 o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov v platnom znení.

Zákon č. 541/2004 Z.z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava

Slovenská republika
marianna.novotna@gmail.com

Mgr. Martina Uhliarová, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
martina.uhliarova@gmail.com